

Berlinskoj republici, u čega se pre desetak godina sumnjalo. Premda u novom svetlu ujedinjenja, shvaćenog kao oproštaj za prošlost, odnos prema fašizmu i dalje je ostao konstitutivni element nemačkog odnosa prema istoriji, jer je pokazivao odnos Nemaca prema Evropi. Valzer debata je primer živog suočavanja nove Berlinske republike sa istorijom i svedoči o tome da se i nakon 60 godina od kraja rata "prevladavanje prošlosti" u Nemačkoj ne iscrpljuje u rutinskim svečanim govorima ibanalnom pogledu napred. Šta je podstaklo novu debatu oko prošlosti, kada je već izgledalo da su glavna pitanja fašizma dovoljno razmotrena?

Nemački književnik Martin Valzer (r. 1927) je, slično Nolteu, menjao shvatanja postupno sa sazrevanjem nacionalne svesti. Početkom 1960-ih podržavao jesocijaldemokratsku kampanju protiv Štrausovog programa naoružavanja, od polovine 1960-ih približava se hrišćanskim demokratama, ali učestvuje i u kampanji protiv rata u Vijetnamu. Nacionalni osećaj mu se javlja početkom 1970-ih, da bi ubrzo počeo da rehabilituje pojam nemačkog naroda i govori da je nacizam plod Versajskog diktata i da Nemačka nije bila kriva za Prvi svetski rat. U isto vreme kod nacizma suočava zavedeni "narod" i stvarne počinioce i žali se zbog nejedinstva i podele nemačkog naroda kao nacionalne katastrofe (Krzywdinski 1999). Dobra prilika da Valzerova gledišta steknu javnu težinu bio je prijem nagrade za mir nemačkih knjižara 1998. Tada je Valzer između ostalog rekao: "Svako poznaje istorijski teret Nemaca, neprolaznu sramotu. Ali, postoji i rutina samookrivljavanja. Nešto se u meni buni protiv svakodnevnog podsećanja na zločine, trajnog prisećanja na našu sramotu. Na delu je instrumentalizacija naše sramote. Podelu Nemačke poprilično intelektualaca pravdalo je Aušvicom. Iz nemačko-jevrejskog odnosa gradi se sudbinska katastrofa. Ritualizacija Aušvica je moralna toljaga. Nije li Holokaust spomenik u centru Berlina u stvari monumentalizacija naše sramote" (Walser 1998)? Ove reči bile su uperene protiv Habermasa i Grasa (mada ih Valzer nije imenovao). On je upozorio da "moralnom toljagom" prete "misleni vojnici" sa "moralnim pištoljima". Zato on lično ne želi više da se opterećuje sa nemačkom prošlošću, a želi i svoje zemljake da zaštiti od "rutine okrivljavanja". Sećanja na nacizam nazvao je sramotom, koju treba privatizovati i pretvoriti u stvar lične savesti. Savest je bolje suočiti sa krivicom nego sa sramotom koja se mora potisnuti (Walser 1998). "Raduje me kada mogu da konstatujem da često nije pravi motiv uspomena to da ne smemo zaboraviti, već instrumentalizacija naše sramote u tekuće svrhe. Aušvic je postao preteća rutina i moralna toljaga. Koje sve optužbe mora čovek da podnese kada kaže, Nemci su sada normalan narod, obično društvo?" (Walser 1998). Da li je Valzerov izričiti zahtev za normalizacijom bio dovoljno opravdanje da njegovi kritičari zaključe da se radi o "Manifestu nove Berlinske republike"?

Ono što je sasvim sigurno jeste da je Valzerov odgovor protivnicima normalizacije nemačke prošlosti bio provokativan. Izneta je sasvim otvorena opomena da Nemačka treba da prestane da bude žrtva Aušvica. Premda nedorečeno, ispalo je da su opet krivci Jevreji, narod koji je i ranije okrivljavan za boljševizam. Nemačka težnja za normalizovanjem vlastite nacije i rasterećenjem od prošlosti imala je nekoliko faza: početkom 1980-ih nemačka desnica trudila se da porekne Aušvic, sredinom 1980-ih da umani njegov značaj, a nakon ponovnog ujedinjenja stižu novi podsticaji normalizacije nemačkog nacionalizma, ali i otpori (Goldhagen debata 1996, debata oko Crne knjige 1998 i Valzer debata 1998). To su naučnopolitički događaji koji izražavaju kolebanja između isticanja neuporedivosti nacizma i njegove relativizacije preko izjednačavanja žrtava fašizma sa žrtvama drugih ideologija i